

вони не задумуються про почуття тих людей, які не входять до їхнього кола. Підліткам загалом і цій групі зокрема притаманна велика кількість принципів і стереотипів, більшість з них задовольняє таке пояснення їх вчинків: «Всі так роблять, всі так думають». Для підлітка важлива думка оточення, і він переживає про те, що про нього скажуть. Наприклад, деякі юнаки здатні розпочати бійку, щоб довести свій статус «реального пацана», побити іншого, бо «він дурень, і як таким можна бути». Через малий життєвий досвід і брак знань вони не усвідомлюють того, що бійка – це зовсім не невинна розвага. Людське тіло тендітніше, ніж здається, вбити можна навіть голими руками, зовсім не бажаючи цього. Декому бездумність коштує свободи.

Найчастіше до девіації схильні підлітки з неблагополучних родин, проте є винятки. Інколи підлітки з доволі благополучних родин проявляють девіантну поведінку, оскільки гостро переживають кризу підліткового віку.

Робота з кризою підліткового віку може проводитися на мікро-, мезо- і макрорівні.

На мікрорівні робота може відбуватися у вигляді індивідуальних зустрічей з психологом, соціальним працівником. Ці зустрічі можна проводити як лише з підлітком, так і з його сім'єю. На мезорівні можна працювати з цілим класом чи школою, наприклад, проводити тренінги (наприклад, «Альтернатива насильству»), просвітницьку роботу, встановити контакт учнів з психологом, . На макрорівні можна організувати телефон довіри для підлітків, куди вони могли б дзвонити і розповісти про будь-які свої проблеми, навіть незначні. Інформацію про цей телефон варто поширювати в школах, він повинен бути загальновідомим. Також можна здійснювати кращу професійну підготовку педагогів, запровадити суворіший відбір на роботу вчителя. Є багато вчителів, які працюють не за покликанням, вони не вміють встановлювати контакт з учнями, зацікавлювати їх своїм предметом, демонструють негативний зразок поведінки (часто дратуються, дозволяють собі кричати, зверхньо поводяться), не схвалюють самостійне мислення учнів. Працювати з дітьми може не кожен, а ця робота більш відповідальна, ніж здається. Підсвідомо учні засвоюють певні зразки поведінки, у них може сформуватися викривлене ставлення до себе і до світу.

Також до роботи на макрорівні можна віднести пропагування позитивних цінностей (доброти, співчуття, милосердя, інтелігентності), ненасильницького вирішення конфліктів, корисного проведення вільного часу.

Працювати з підлітками непросто, оскільки вони доволі категоричні, часто для них відстоювання власної позиції і доведення своєї правоти набагато важливіше, ніж істина. Справа не лише в тому, що підліток боїться принизити себе визнанням власної неправоти, часто він просто не може поставити під сумнів свої ідеали, в які дуже свято вірить, а отже, не може поставитись до них критично. Це не завжди минає в дорослому віці, проте притаманно більше підліткам. Тож довести щось підлітку логічно – складно. Варто використовувати приклади, наочні засоби, бесіди з авторитетними людьми (наприклад, спілкування схильних до правопорушень підлітків з тими, хто був ув'язнений і змінив свої цінності може дати кращі плоди, ніж розповіді психолога про «жахливий злочинний світ»).

Отже, можна зробити висновок, що сфера роботи з кризою підліткового віку не є досконало розробленою, залишається ще багато незайнятих ланок (ними є робота з батьками, педагогами, самими підлітками, яка описана вище). Проте робота відбувається – в школах є психологи, організовано літній табір для важковиховуваних підлітків.

1.<http://psiholozhka.sh.km.ua/>; 2. <http://sovet.bigmir.net/article/27?&lang=ua UA>; 3. www.dt.ua/3000/; 4. <http://www.politik.org.ua/>; 5.<http://www.repetitor.ua/essays/>.

Царьова Г.А.*

Змінюємо погляди на неповносправність

Чи часто ви чуєте таке словосполучення як неповносправна особа? Напевно, що ні. Слово інвалід в сучасному суспільстві звучить зрозуміліше і конкретніше. А чи задумувалися ви над психологічним підґрунтям слова? Чи комфортно людині з особливими потребами чути, що її

* Царьова Г.А. - студентка спеціальності соціальна робота, кафедра соціології та соціальної роботи.

вважають інвалідом? Хіба це свого роду не таврування, яке деструктивно впливає на свідомість неповносправної особи? А що ж формується в нашій уяві, коли звучить слово інвалід? Однозначно перед нами з'являється образ жертви, яка приречена на страждання. Така людина безпорадна, можна сказати нікчемна. Її інвалідність є визначальною протягом всього життя, тому щастя, успіх, радість не сумісні. Ми шукаємо відповідь, чому такі люди приречені на страждання, за чий гріх вони розплачуються, чому так захотів Господь, і ніколи не знаходимо. Ми вбачаємо в цих людях жертв, які не живуть у соціумі, а лише існують, тому краще було б померти, ніж так жити, незважаючи на те, що життя є найвищою цінністю. Дуже часто ми взагалі не знаємо цих людей і робимо припущення, які не відповідають реальності. Чому ж більшість з нас не знають цих людей. Насамперед тому що більшість людей з особливими потребами ізольовані від світу. Дезінтегративні процеси поки що домінують в сучасному українському суспільстві. Ми не часто бачимо таких людей поряд із повносправними. І саме це є величезним недоліком держави. Відсторонення світу від проблем неповносправності призводить до інфантильності та байдужості соціуму, неспроможності реально оцінювати кожного індивіда з особливими потребами і вбачати в них потенціал. Люди не здатні розуміти інших. У більшості з нас рівень егоцентричної свідомості, коли ми не прагнемо допомагати один одному, забуваємо про основні цінності, що роблять нас людьми. Ми не хочемо розуміти того, що краса людини не у зовнішніх проявах, а всередині, тобто у її серці, де повинно бути місце для кожного з нас, в тому числі і для особи з функціональними обмеженнями. Ми запрограмовані і у своєму житті користуємось узasadненими стереотипами, установками, переконаннями, які інколи не усвідомлюються та не інтерпретуються нами. Саме тому ми часто не розуміємо, що закладено в зміст того чи іншого таврування і його деструктивну дію на внутрішню особистість неповносправної людини і навішуємо ярлики на людину, яку ми не знаємо.

А де ж беруться такі неадекватні погляди на неповносправність? Їх джерелом є саме суспільство, яке є агентом соціалізації, середовище, з якого ми поглинаємо енергію. У свідомості кожного індивіда є певні установки, стереотипи, цінності, норми, за допомогою яких вони дивляться на цей світ і оцінюють його. В нашому суспільстві запрограмовані соціальні стереотипи, які формують погляди на інвалідність як вкрай негативний феномен. Тому наше завдання як свідомих, активних, творчих, потенційних громадян знищити ці соціальні стереотипи в першу чергу в собі, оскільки вони гальмують розвиток держави, є деструктивним чинником в гармонійному, гуманному, справедливому суспільстві.

Для того щоб зрозуміти людей з особливими потребами нам треба більше спілкуватися з ними. Лише тоді ми зможемо побачити їх надзвичайно багатий внутрішній світ. Адже кожна людина – це незбагненність, тому говорити про них лише з негативної точки зору – некоректно. Ми не повинні наголошувати на їхню індивідуальну патологію, яка заважає їм ефективно функціонувати в соціумі і черпати з нього капітал, необхідний для життя. В більшій мірі ми повинні розуміти те, що неповносправність – це недоліки суспільства, які потрібно виправити, замість того, щоб шукати недоліки у людини. Суспільство, створюючи умови, користується поняттям норми, тобто проектує зручні умови для більшості людей, незважаючи на осіб, які відчують дезадаптацію в цьому середовищі. Відсутність індивідуального підходу не дає можливості людям з особливими потребами ефективно функціонувати. Суспільство таким чином наголошує на їхній неповноцінності. Існує раціональна альтернатива виходу із цієї досить складної ситуації – створення універсальних умов, зручних, як для повносправних людей, так і для людей з особливими потребами. Це вагомий крок для побудови гуманного демократичного суспільства.

Як відомо, діти – це наше майбутнє. Неповносправні діти – це діти, які душею нічим не відрізняються від інших дітей. Вони як і інші хочуть ласки, любові, тепла матері, батька, вони хочуть, щоб у них вірили і любили такими, якими вони є. Більшість з них не хочуть, щоб їх вважали не такими як усі. Вони мають такі ж потреби, як і інші діти. Кожна неповносправна дитина – це дивовижний світ, в який треба заглянути, створити сприятливі умови для розвитку в межах її можливостей. Кожна дитина несе позитивну енергію, є частинкою світової енергії. Ми – система, кожен з нас виконує свою місію, тому є необхідним для повноцінного функціонування суспільства як системи. Треба усвідомлювати, що кожен має місце в цьому житті і як ми пройдемо цей шлях залежить в більшій мірі від нас особисто. І те, що ти є неповносправною

особою не є джерелом твоїх невдач. Ми повинні розуміти, що в кожній людині є свої злети та падіння в усіх ракурсах. Людина сама прокладає свій шлях у житті і для того, щоб він був сонячним необхідно бажати цього, відчувати свій потенціал, свою унікальність, бути наполегливою, сильною духом і тобі обов'язково посміхнеться доля.

А як же ж виховати сильну духом з адекватною самооцінкою неповносправну особистість, якщо ж у суспільстві закладений фундамент, який є конструктивною силою на шляху побудови комплексів неповноцінності. Агенти соціалізації закладають у внутрішній світ індивіда з функціональними обмеженнями ідею, що ти не такий як усі. В тому чи іншому варіанті цей погляд, по-суті, погляд стереотипного суспільства, проникає у внутрішню сутність індивіда і закарбовується в його пам'яті. Якщо людину вже змалку запрограмують, хіба вона зможе коли-небудь відчувати свою індивідуальну свободу, свою унікальність. Навпаки її пронизує біль, біль не тільки фізична, але й духовна. Якщо людині постійно наголошувати на її патологію, її недоліки, то вона не в змозі відокремитися від проблеми, повністю розчиняється в ній і гине духовно, людина опиняється в стані кризи, втрачаючи сенс життя. У свідомості такої людини закладається те, що вона нікчема і ніколи не зможе бути такою як усі. Негативні емоції переповняють її і руйнують особистість...

Особисто я знаю хлопчика, який хворий на ДЦП. Йому 6 років. У нього до того ж і розумові вади, а також він не розмовляє. Ця дитина живе в своєму світі. Можливо він для нього райдужний, весняний. Нам цього не знати. А можливо він розуміє реальність, лише не може сказати цього, не може заплакати. Мені завжди шкода цього хлопчика, від якого відмовилась рідна мама, а виховує бабця. Але, можливо, він не хоче, щоб його жаліли. Якби ж ми могли заглянути в цей дивовижний світ неповносправної дитини, то зрозуміли б усю повноту його бажань, потреб, побачили б його схильності, задатки (оскільки, як ми знаємо, природа компенсує певні обмеження в дитині певними позитивними проявами. Я можу з впевненістю сказати те, що ця дитина хоче любові і віддає свою любов всім, хто її приймає. Я глибоко відчуваю внутрішню біль хлопчика, якого вважають не таким як усі інші діти.

Хлопець, якому 24 роки, не розмовляє і не чує, проте він все розуміє. Дивна природа, але це реальність. Він любить працювати і живе як і всі інші фізично і розумово здорові люди. Проте коштів на розвиток здібностей цієї дитини батьки не мали. Можливо, якби це було місто... На селі дуже важко. Тому згасають нерозкриті таланти, блукаючи десь глибоко на дні людської безодні, не маючи змоги виринути у реальний зовнішній світ...

І це страшно. Ми повинні задуматися над нашим майбутнім. Чи наші дії не призведуть до формування універсальної егоцентричної свідомості, носії якої будуть думати лише про себе і зовсім не розуміти інших людей, тим паче людей з особливими потребами, яким нібито немає місця в цьому житті. Тому ефективним засобом профілактики вказаного феномена є відокремлення кожної особистості від соціальних стереотипів, самопізнання та самовдосконалення. То ж давайте змінювати в першу чергу себе, лише тоді ми змінимо світ на краще.